

Antropogén tájak összehasonlító elemzése

– esettanulmányok BAZ megyéből

Rózsa Péter¹, Sütő László², Dobány Zoltán², Novák Tibor József¹, Incze József¹

¹Debreceni Egyetem, ²Nyíregyházi Főiskola

Kutatásaink során három, eltérő antropogén hatást elszenvedett, eltérő területhasználattal jellemezhető tájegységet vizsgáltunk. (1) A Borsodi-medence máig meghatározó antropogén környezet-átalakító tevékenysége a XIX. század közepétől a XX. század végéig zajló szénbányászat volt. (2) A Taktaköz eredeti tájhasználat a XIX. század második felében a folyamszabályozási- és belvízlevezető munkálatok következtében alakult át gyökeresen. (3) A tokaji Nagyhegy ősi tájhasználatát a tatárjárás után meggyökeresedő szőlőtermesztés és borgazdálkodás határozza meg napjainkig, emellett a kőbányászat is jelentős tájképi beavatkozást jelentett.

Az említett antropogén folyamatok esetleges időszakos változásait – az egyes tájegységeket más-más módon érintve – a konjunkturális hatások, illetve a szocialista időszak gazdasági mechanizmusa idézte elő. Ez utóbbi a szénbányavidéken nagyfokú környezet átalakításhoz vezetett, míg Tokaj-Hegyalján és a Taktaközben inkább csak homogenizálta a tájak szerkezetét. Az antropogén hatás mértékét a domborzat bolygatottsága – azaz az emberi tevékenységek nyomán megmozgatott anyagmennyiség – valamint a területhasználati folttípusok területi változásai alapján próbáltuk megadni. Mivel a legrégebbi térképi forrást az első katonai felmérés szolgáltatja, vizsgálataink az elmúlt 200-250 év tájhasználat-változásait követik nyomon, amelyhez a jelenleg is zajló terepi felszínborítási és bolygatottsági felvételezések újabb adatait. A Borsodi-medencében az 1970-es évektől, párhuzamosan a fokozatosan leépülő szénbányászattal, az erdőterületek stabilizálódása, azaz a bányászatot megelőző domináns területhasználat újjáéledése figyelhető meg. Azt mondhatjuk, hogy az eredeti táj rehabilitációja mintegy spontán módon halad előre. A Taktaköz esetében a folyamszabályozást követően uralkodóvá váló szántóföldi gazdálkodás lett a meghatározó földhasznosítási forma. A mezőgazdaság fejlődése és a gazdasági környezet változása azonban elvileg lehetővé teszi az ősi, a folyamszabályozást megelőző tájhasználat legalább részleges visszatérésének előmozdítását. A tokaji Nagyhegy esetében a domináns szőlőtermesztés mellett az eredeti erdőterület igen kis területre húzódott vissza; több évszázados hagyományai, gazdasági perspektívái, s nem utolsósorban világhíre miatt ez a területhasználat marad domináns a jövőben is.

„Sütő László kutatása az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg”

A kutatás további részeit az OTKA (száma: 101787) támogatta.